

Šedo, Ondrej

**[Březinová, Gertrúda. Nitra-Šindolka: Siedlung aus der Laténezeit:
Katalog]**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. M, Řada
archeologická. 2003-2004, vol. 52-53, iss. M8-9, pp. 297-299*

ISBN 80-210-3665-6

ISSN 1211-6327

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/113655>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

areálu jen 4 současné jámy (č. 9, 14, 62, 169) a zbývající ležely vně. Popsané aktivity se odehrály v době přechodné fáze Ia2–Ib1 MOG.

Autor považuje za důležité, že původní střed vnitřního rondelu nebyl v tomto období znám nebo využíván – vnější příkop má totiž nový střed asi 8 m vzdálený od původního centra. Proto není vnější příkop v koncentrické poloze k vnitřnímu a došlo také k posunutí osy bran ve směru V-Z o 1 m. Podle autora má toto zjištění význam pro interpretaci funkce rondelu. Podle jeho názoru to zpochybňuje teorii, která počítá s využitím objektu jako astronomické observatoře. Michael Doneus je přesvědčen, že v takovém případě by střed areálu měl být zvlášť chráněným místem, na které by se nemělo jen tak zapomenout.

Fáze 4 (obr. 109)

V této době se započalo s prací také v jižní části, kde byl příkop po segmentech prohlubován. Palisádový žlábek nebyl v celém průběhu dokončen. Poté, co byl příkop ze dvou třetin ukončen a palisáda zčásti postavena, na počátku subfáze MOG Ib1 myšlenka rondelu odezněla a stavba dál nepokračovala. Vnitřní příkop je ještě stále otevřený (nezaplněný), v horní části sedimentační vrstvy A se nachází mazanícová zóna. Nedá se přesně určit, jak dlouho oba příkopy setrvaly v tomto stavu. Na základě naplavených vrstev v jižní části vnějšího příkopu lze usuzovat, že po odeznění ideje rondelů došlo relativně rychle k zasypání obou příkopů. Z předchozí analytické části práce je zřejmé, že těžiště mladších typů je u obou příkopů stejné. To znamená, že oba příkopy byly zaplněny zároveň. K tomu došlo na počátku fáze MOG Ib, kdy rondely v Dolním Rakousku i na Moravě mizí.

Fáze 5 (bez obr.)

Poslední sídlištní aktivity v Kameggu odpovídají fázi MOG Ib. Oba příkopy byly již zčásti zaplněny. Je prokázáno, že ještě v době bronzové zůstaly 1 až 2 metry hluboké. Opět jsou doloženy početné sídlištní objekty, rozmístěné přes celý původní areál, hlavně v jeho západním pásmu (tři zahloubené stavby 4, 167, 168). Zajímavé jsou dvě chaty, postavené v úzkém prostoru mezi palisádou a někdejší vnějším příkopem I.

Recenzovaná práce přinesla důležité poznatky k jemné chronologii staršího stupně lengyelské kultury v Dolním Rakousku a má nepochybně význam i pro hodnocení starší malované keramiky na Moravě. Považujeme ji také za závažný příspěvek k rondelové archeologii, neboť postihuje v rámci možností daných stavem pramenů dobu a proměny života významného dolnorakouského naleziště s rondelem. Tato studie věnovaná keramice z Kameggu je pilotním dílem, po němž bude jistě následovat zveřejnění dalších nálezů. Samotná metodika analýzy lengyelské keramiky je podnětná a může být vzorem pro podobná zpracování jiných rondelových lokalit. Na některé drobné nesrovnalosti v obrazové a textové části práce jsme již upozornili výše, jde však o drobnosti, které nesnižují celkový význam posuzovaného díla. Domníváme se, že publikace Michaela Doneuse právem zasluhuje uznání od odborníků a věříme, že se stane předmětem zájmu mnohých badatelů zabývajících se studiem neolitické keramiky.

Eliška Kazdová – Zdeněk Weber

Gertrúda Březinová: Nitra-Šindolka. Siedlung aus der Latènezeit. Katalog. Archaeologica Slovaca monographiae. Catalogi Instituti archaeologici Nitriensis Academiae scientiarum Slovacae, tomus VIII. Nitra 2000. Text s. 8–21, vlastní text katalogu s. 22–118, 175 tabulek. S příspěvky: E. Hajnalová (archeobotanické nálezy); M. Fabiš (zvířecí kosti); J. Spišiak – J. Kotulová (petrografie, mineralogie, geochemie grafitové keramiky); V. Sitár (mikroskopická analýza sápropelitových náramků); P. Ženiš (analýza strusky a minerálů) – s. 295–344 s dalšími samostatně číslovanými obrázky a tabulkami.

Katalog je jedním z výstupů bádání zaměřeného na zpracování laténské sídliště zkoumaného na ploše polykulturní lokality Nitra-Šindolka, která se nalézá na jihovýchodním okraji současného města, na úpatí svahů stoupajících k vrchu Zobor. Výzkum byl realizován v průběhu devíti sezón. Probíhal s přestávkami od roku 1968 a měl podle aktuálních poměrů charakter zá-

chranné nebo systematické akce. Materiál z doby laténské obsahovalo 52 objektů, z nichž 32 náleželo do kategorie chat s kůlovou konstrukcí. Další byly zařazeny mezi sídlištní jámy; část z nich byla svými půdorysy blízká chatám, nebyly však u nich konstatovány archeologicky zjištělné stopy nosných prvků. Pouze jeden z objektů bylo možné označit jako zásobní jámu. K osídlení v době laténské byla využita plocha 1 ha, delší osa sídliště dosahovala délky 160 a kratší 100m. Podle všech indicií se podařilo prozkoumat rozhodující část osídlené plochy. Mimo vlastní sídlištní areál se nalézala ve vzdálenosti 50–100 m další, poněkud menší skupina objektů. Datování, založené v rozhodující míře na sponách, dovoluje stanovit existenci osídlení ve stupních LT B2/C1 až LT C2/D1. Největší část nálezového fondu představovala keramika. Celkem bylo získáno 7 711 ks střepů, z nichž je v katalogu plná pozornost věnována 2 174 ks. Ty lze zařadit do kategorie tzv. typických; atypické představovaly 60,7%. (V katalogu pomínutá kategorie atypických střepů však byla v průběhu zpracování sledována a pak využita v rámci komplexní počítačové analýzy.) Východiskem pro práci s keramickým materiálem bylo stanovení znaků, které umožnily jeho determinaci. V průběhu speciálně zaměřeného studia, které zahrnovalo rovněž petrografické analýzy, bylo stanoveno celkem 16 typů keramických hlín (BŘEZINOVÁ – ILLÁŠOVÁ 1998). Pro praktické využití byla sestavena vzorkovnice, která umožňovala zařadit v průběhu práce k jednotlivým typům další střepy podle úpravy povrchu, barvy, struktury na lomu, zrnitosti a pod. Ukázalo se, že významné zastoupení má tzv. šedá keramika (25,8%); tuhá keramika představovala 12,71 %. Rozhodující část střepů náležela keramice vyráběné na kruhu (85,27%), z nádob vyráběných v ruce pochází mnohem menší množství (13,72%). Z hlediska morfologie jsou rozlišovány mísy, situly, hrnce, láhve, poháry, vázy, pokličky a cedníky. Kromě keramiky bylo na sídlišti nalezeno 10 spon, 7 zlomků sápopelitových náramků, 13 zlomků skleněných náramků a korálky. Mezi nečetnými železnými předměty je zastoupeno nářadí užívané při práci s kovem (sekáč), dále byly nalezeny nástroje určené k obrábění dřeva (pila) a v rámci zemědělských prací (srp). Dále byly identifikovány nože, hřebíky, svorky a toaletní potřeby (pinzety). Nepočtené jsou parohové a kostěné výrobky a jejich polotovary. Nalezeny byly přesleny, hliněná tkalcovská závaží a kamenné brousky. Vlastní textová část katalogu obsahuje standardizované údaje o jednotlivých objektech. Přímě do textu jsou zařazeny obrázky dokumentujícími terénní situaci. Následuje popis získaného inventáře, s posloupností od artefaktů k ekofaktům. Největší prostor je věnován keramice. Popsané a zároveň na tabulkách vyobrazené (typické) střepy jsou seřazeny s ohledem na morfologii nádob. Uvedeny jsou metrické údaje, podle možnosti zaznamenávající rozměry graficky rekonstruovatelných keramických jedinců. Zaznamenávána je technika výroby (na kruhu, v ruce; programově však nejsou z kategorie vytáčených nádob vyčleněny případy obtáčení – nepodařilo se stanovit kritéria pro jednoznačnou identifikaci tohoto pracovního postupu). Možnosti využití materiálu prezentovaného v katalogu jsou podpořeny technikou prezentace na tabulkách. V maximálním množství jsou i z relativně malých střepů připraveny kresebné rekonstrukce někdejších nádob, reprodukované zhruba v měřítku 1:3. Při kresbě byly použity pouze jednoduché linie. Pominuto bylo šrafování jako prostředek citace struktury povrchu, nebylo vyjádřeno zaoblení a detaily zobrazovaného tvaru. Navzdory eliminaci těchto berliček optického vnímání archeologických ilustrací není sdělena míra informace, kterou zprostředkují připravené ilustrace. Vysoká míra sdělení obsažená v kresbách jednotlivých keramických jedinců je dosažena i díky rozsáhlému využitím počítačového zpracování grafických podkladů. Tabulky jsou přehledné, umožňují čtenáři rychlou a pohodlnou orientaci. Vítaná je jednoduchá korelace mezi popisy v textové části a vyobrazením na tabulkách. Kromě úvodních geomorfologických informací o sídlišti jsou ve větším rozsahu prezentovány základní údaje k hospodářským poměrům dané lokality. Významné poznatky přinesla analýza archeobotanického materiálu (E. Hajnalová). Byla studována zuhelnatělá semena kulturních rostlin a plevelů. Na základě uhlíků bylo identifikováno dřevo ze stromů rostoucích v okolí. Dále bylo sledováno 300 (!) zlomků mazanice s otisky rostlinných částí.

Často uváděným jevem, v jehož důsledku má být podle obecně rozšířených názorů retardován rozvoj archeologického bádání, je nedostatek zpřístupněných a vyhodnocených terénních výzkumů. Množství poznatků nebývá zveřejněno a archeologická obec pracuje především s informacemi v rozsahu předběžných sdělení, v lepším případě bývají využity a pak citovány exkluzivní, před-

běžně referované předměty a zjištění. Zdá se, jako kdyby existovaly jakési vnitřní bariéry, které maří úsilí o komplexní zpracování, snad proto, že se uplatňuje zatím nedefinovaný Murphyho zákon, který na poměry našeho archeologického bádání aplikoval P. Sommer (2000). Konstatoval, že „... první shrnutí poznatků učiněných a promyšlených v průběhu výzkumu představuje větší část konečného závěru.“ Pro úsilí o vyšší úroveň vyhodnocení pak samozřejmě chybí odpovídající motivace. Dobře připravené katalogy by mohly být prostředkem k překonání stávajících poměrů a měly by otvírat prostor širokému okruhu zainteresovaných odborníků k další práci. Je však nutno konstatovat, že zveřejnění materiálu a informací o náleзовých situacích není automaticky zárukou dalších analýz a syntéz. A tak s jistotou nadsázkou lze říct, že zájem o výsledky některých výzkumů katalogovými pracemi nezačíná, ale (alespoň načas) končí. Je zřejmé, že osud recenzovaného katalogu je a bude jiný. Při jeho čtení lze konstatovat cennou vlastnost. Jsou v něm předkládány všechny relevantní poznatky, neexistují další latentní informace o materiálu, odložené autorkou do doby, kdy sama přistoupí ke konečnému teoretickému vyhodnocení. Už dnes lze katalog G. Březinové využít při hledání odpovědí v rámci širokého spektra problémů doby laténské. (Jako náhodný příklad aktuálního přínosu může sloužit zjištění autora této recenze, který bude nucen zásadně revidovat datování a interpretaci některých souborů získaných v letech působení na severozápadním Slovensku. Neobvyklou silnostěnnou keramiku modelovanou v ruce považoval za projev vývoje púchovské kultury v době římské. Tvary, použitý materiál a výzdoba se značně odlišovaly od běžné laténské produkce. Uvedené nálezy však mají jednoznačné analogie v materiálu na laténské sídlišti v Nitře-Šindolce a jsou tedy dokladem hrncářské práce v púchovském prostředí v průběhu doby laténské.) Je cenné, že i po vydání katalogu jeho autorka pokračuje v přípravě dalších analytických studií s tematikou sídliště v Nitře-Šindolce (např. BŘEZINOVÁ 2002). Je to dobrým příkladem, že v dohledné době bude realizováno avizované teoretické vyhodnocení výzkumu.

Literatura

- BŘEZINOVÁ, G. 2002: Výzdobné motívy na keramike z laténskeho sídliska v Nitre-Šindolke. ŠZ AÚ SAV 35, Nitra 2002, 203–212.
- BŘEZINOVÁ, G. – ILLÁŠOVÁ, L. 1998: Beschreibung der im Keramik-Komplex aus der latènezeitlichen Siedlung Nitra, Lage Šindolka verwendeten Töpferton-Typen. AR 50, 243–254.
- SOMMER, P. 2000: Základová obětina ze Sázavského kláštera. In: I. Pavlů (ed.): In memoriam Jan Rulf. PA – Supplementum 13. Praha 2000, 370–375.

Ondrej Šedo

Eckhard Bremer, Die Nutzung des Wasserweges zur Versorgung der römischen Militärlager an der Lippe. Veröffentlichungen der Altertumskommission für Westfalen – Lippe XII (Landschaftsverband Westfalen – Lippe) a současně Siedlung und Landschaft in Westfalen, Bd. 31 (Geographische Kommission für Westfalen, Landschaftsverband Westfalen – Lippe), Aschen-dorffsche Verlagsbuchhandlung, Münster 2001. 111 stran, 128 obr., 10 tabulek a mapa v příloze.

V archeologické literatuře byl rozeznán význam řeky Lippe pro průnik krajinou už v 19. století. Objevy římských vojenských táborů v Haltern umožnily také první úvahy o využití tohoto vodního toku pro zásobování legií při jejich postupu v území na východ od Rýna. V rámci bádání, které je věnováno německou archeologií problematice římské expanze do Germánie v období vlády císaře Augusta, bylo nutno nově vyhodnotit také dosavadní názory o možném využití říční dopravy v místech nejdůležitějších archeologických lokalit. Východiskem úvah autora knihy je rekapitulace aktuálního stavu poznání římských vojenských aktivit v údolí řeky Lippe (I Die römischen Militärlager an der Lippe und ihr Versorgungsbedarf, 3–15). V stručném přehledu jsou sledovány jednotlivé tábory (Holsterhausen, Oberaden, Beckinghausen, Haltern, Anreppen), jejich datování, funkce a situování v krajině. Na základě zmínek starověkých historiků a podle výsledků moderního bádání jsou zvažovány objemy potravin nutných pro zásobování tamních vojsk a také jsou ve formě modelu analyzovány možnosti nasazení jednotlivých druhů dopravy, počty zvířat, záprahů, obslužného personálu a frekvence jízdy nutných pro přepravu stanovených objemů.